

מעדותו של רחמים בוקרה על חוקי הגזע בבנגזי והחיים במחנה

ג'אדו, לוב

באותה התקופה, ב-36' אני הייתי כבר בן 18, אז ב-38' התחילו כבר חוקי הגזע, השתנה המצב בינינו לבין הממשלה. והמצב של היהודים התדרדר, יהודי לא יכול לאחר בלילה, לא יכול לקחת את אשתו לקולנוע, לבוא בשעות מאוחרות בלילה, והמצב היה חמור מאוד. וגם היו נערים מן האיטלקים, מן הערבים, מן האנגלים, זורקים אבנים, מבזים אותנו, ומתלוצצים על היהודים. האיטלקים אומרים "אבריאצ'ו".

ש. מה זה אבריאצ'ו?

ת. יהודים. והערבים: "יהודי", וזורקים אבנים, שורקים לאישה. וזה היה ביזוי לעסק הזה. השכנים האיטלקיים לא היו לנו בסביבה, אבל היו לנו שכנים ערבים. לא היו לנו בעיות אתם... באביב '42, לפני פסח, אז היתה שמועה שרוצים לקחת יהודים למקום אחר, מוציאים אותם מבארצ'ה ומבנגזי למקום אחר. לא ידענו איפה. היו אומרים שמרכזים אותם ולוקחים אותם למקום לא ידוע לנו אנחנו. כל היהודים לא יודעים מזה. אולי הקהילה היא יודעת, אבל אנשים פשוטים לא יודעים איפה אנחנו יוצאים. מאז לקחו את הקבוצה הראשונה, היו אנשים כמעט 45 או 50 איש. אחר כך לקחו אותנו בקבוצה השניה.

אחרי שנסענו מבארצ'ה, לא ידוע לי כמה ימים, כמה שעות, עד שהגענו למחנה צבאי גדול כזה, מגודר גדר תיל כולו, וכל המחנה ביתנים- ביתנים, כל ביתן מכיל אולי 350 איש, והורידו אותנו בתוך המחנה. לצערנו ראינו האנשים שבאו בקבוצה הראשונה - אחד בוכה, אחד אומר: איזה מחנה זה, איזה מקום, לא יודעים איך לצאת מזה. כל אחד מדבר משהו.

אחרי שירדנו מהמשאית, אז כל אחד אסף את החפצים שלו ביחד, ובא הקאפו ששמו אותו מנהל- כמו שאומרים עכשיו בארץ ישראל- כל אחד לוקח את המשפחה, מביא אותה לביתן הגדול הזה, זה החלק שלך: אולי 3 מטר על 2 מטר, לפי גודל המשפחה. וכל אחד עשה לו מין שמיכות כאלה, מפרידים בין משפחה למשפחה, כדי שיהיה נוח לישון למשפחה, וכך היה. בכל ביתן כמעט 80 משפחות. ובין משפחה למשפחה מפריד שמיכות או ארגזים ומזוודות.

מתי שעלינו מבארצ'ה, כל אחד לקח לו קצת שמיכות ביד שלו, כריות, מי שיש לו מזרן קטן לקח אותו, אולי יש לו תינוק, או ילד קטן. המזל שלנו שידענו אולי יש עבודה, אין עבודה, מי שיש לו כסף לקח אותו, מי שיש לו זהב לקח אותו, מי שיש לו רכוש אחר לקח אותו ביד.

המזל שלנו שלא החרים לנו כל מה שלנו במשך כל ההסגר הזה. לא לקחו לנו שום דבר. היינו קמים בבוקר, מי שרצה ללכת להתפלל, עשו מין ביתן קטן שיהיה לנו בית כנסת, לא מנעו אותנו מדברי הדת, כל אחד עושה מה שהוא רוצה מהדת שלו, באים, מתפללים. אחרי

התפילה חוזרים מהביתן הזה, מי שיש לו קפה, מים, חלב - ישתה, מי שיכול לאכול משהו, מה שנשאר, ואחרי זה כל אחד יש לו סידור עבודה שלו עם מנהל עבודה שלו.

משהו ככה, רק כל ביתן היה לו מנהל - אחד מהקבוצה של היהודים שהיינו במחנה בעצמו, היה אחד ראש, כמו שאומרים עכשיו מנהל. אומרים שמה "קאפו", ועוד אחד סגן שלו, וצ'י-קאפו. אז יש לו סידור עבודה שלו מהבוקר, אתה תצא למקום הזה, תעשה את זה, האישה תצא ותעשה עבודה כזאת, רק הזקנים, גדולים מאוד או הקטנטנים, בכלל שלא יכולים לעבוד - אלה לא עבדו. היתר כולם עבדו.

הקאפו הזה לא היה זר, הוא היה אחד מאתנו, שהיה גם כן בתוך המחנה. אבל הוא היה הראש שהוא נתן פקודה לשני, והוא היה גר אתנו ביחד, רק שלא היה עובד. בסך הכל היו גם הם בסדר אתנו, אין לחץ, אפילו שהם גדולים מאתנו - אין לחץ עלינו מצדם. עבודה זאת לא היתה מעניינת, לא קשה מאוד, אלא "תוריד מכאן ותשים שם", חצץ מכאן תעביר למקום אחר, או עבודה בשירותים, או להשקות גינה או דשא. זה העבודה, זה רק להשפיל, ושתהיה לך עבודה כל היום. עבודה יומיומית. יום שישי עובדים שעתיים פחות, אם אני לא טועה, והעבודה היא משמונה-תשע עד שלוש כמעט.

לגבי העבודה - בשבת כיבדו את השבת, וכיבדנו יום טוב של יהודים, לא עבדנו. אז אחרי העבודה באים, מי שיש לו קצת מים לרחוץ את הפנים שלו, ומה שהכינה אשתו, איזה אוכל, אוכל קצת מקרונים או משהו לחמם את הקיבה, לפחות. אז אחרי זה, מי יש לו כוס תה שותה, מי יש לו כוס קפה - שותה. אם הוא דתי הולך להתפלל מנחה וערבית, אחרי ערבית זה גמרנו, ייכנס לביתן שלו ויישן שם במנוחה אם הוא רוצה לישון, אם הוא יושב - יושב, אבל אחרי שעות מאוחרות אסור לדבר, אסור לשמוע אחד מהשני שתי מילים.

מבחינת אוכל, אני אמרתי כבר, מי שבא מבארצ'ה, מבנגז', מטורסה, כפי שכבר אמרתי, הביא מקרונים או קצת אוכל, משהו לאכול שבוע-שבועיים עד שיסתדרו - באוכל מה שהביאו. אחר כך היו נותנים לנו 120 גרם לחם יבש ליום, חלה כזאת, חצי. 12 גרם בערך. והיו נותנים לנו כל שבוע מאה גרם מקרונים, אולי 120 גרם סוכר או קצת תה, קצת שמן, זה האוכל שהיו נותנים לנו. ואם חלילה היינו יכולים להסתדר רק עם האוכל שהיו נותנים לנו, למה העצמות שלנו לא היו בכלל, גמרנו עליהם.

אחרי כמה חודשים, אולי חודשיים-שלושה, אז אסרו על הערבים בסביבה שייכנסו למחנה. מביאים לנו קצת תמרים, מביאים שעורה חיטה, קצת לחם, בייסקוויטים כאלה ומוכרים. מי שלא היה לו כסף וגמר את הכסף שלו, היה מוכר את הדברים שלו, את הזהב, את הכסף, אפילו עגילים של האישה הוציא מהאוזניים שלה ומוכר אותם בעד קופסת חלב לתינוק.

בן הדודה שלי היה לו תינוק. לא מצא לו יום אחד חלב, מכר את העגילים של אשתו בעד בקבוק חלב, לא קופסה, הביאו אותו בבקבוקים, הערבים משמה, בשביל לתת. הערבים היו נכנסים פעם בשבוע, מביאים לנו, ולגבי פסח אנחנו אמרנו שאנחנו יצאנו באביב, וזה קרוב

לפסח. מהקהילה היהודית של הטריפוליטאים שלחו לנו משאית, אני זוכר בעצמי, שהמשאית עמדה על יד המטבח, וחילקו לנו חסה וכרפס ומצות ומרור וכל מצרכים של פסח שהיו צריכים.

יש שמועה שהביאו אישור מהרבנות הראשית של טריפולי, שמותר לטחון את השעורה ולעשות ממנה מצות ולאכול - בשעת הדוחק, לפסח. איך בישלנו את המצות? עשינו מעין פרינה כזאת, תנור ככה, מחומר, חמרה, ועשינו מין תנור ומקוששים עצים מארגזים שהביאו, מחממים את התנור, ומהשעורה הזאת עושים מצות לפסח.

מקור: ארכיון יד ושם 0.3/8464